

Lietuva — išeivija — mokykla

DR. ROMALDAS NAVICKAS

Išeivijos spausdiniuose rašoma apie bendruomenių įsteigtas mokyklas, jų kasdienę veiklą. Kartais joms truputėlį gnybteliama (D. Bindokienė. „Nejaugi mes jais nesididžiujame?“ *Draugas* 2004.05.15).

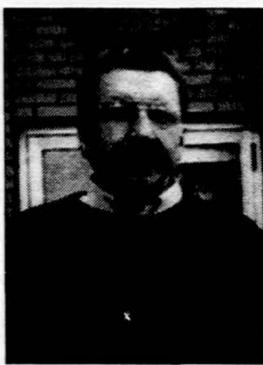
Kiečiau mokyklų atžvilgiu Ramunės Rakauskaitės („Kodėl verta vaikus leisti į liuanistines mokyklas?“ *AL*, 2005.03.19) sudeliotos mintys paskatino kiek sistemčiau pasigilinti į lietuvių vaikų mokymą ir mokymąsi sveičios šalyse.

Emigrantines liuanistines mokyklas, matyt, kamuoja tos patios bėdos. Tačiau medžiagą straipsniui rinkau ne kritikai, o ramiam kai kurių situacijų išsiaiškinimui. Tiesiog žvilgsnis kitu kampu. Neatlikau ir specialių tyrimų, kuriuos tikrai derėtų atlikti. Tačiau surinkta medžiaga verta diskutuoti ir, mano galva, apčiuopti kitus negu jau aprašytus spaudoje sopusiųjų dalykus. Todėl rašau ir rasime klausimų, užuominų be atsakymų ar aiškinių. Jei jie aktualūs – galima ieškoti atsakymų, nes siekis – išlaikyti lietuvių pasaulyje – taurus ir, norisi tikėti, neturintis pabaigos. Griežtai nesutinku su Andriaus Tapino mintimi, kad „išsiūsti labdaros paketai ar išspausdinti atsišaukimai vis dėlto nesuteikia kai kuriems lietuviams teises aktyviai kisti į Lietuvos gyvenimo įvykius ir piktintis, kad neatšizvelgiama į jų nuomonę („Lietuvos televizija susidomėjo Amerikos lietuviams“, *AL*, 2005.05.21)“. Pagal jo supratimą aš irgi neturėčiau rašyti šio straipsnio, nes teks aptarti Lietuvos valdininkų darbo su išeivijos mokyklomis kai kuriuos momentus. Labai būtų įdomu sužinoti, kiek gi į televizijos žurnalisto – gynaveislio lietuvių – sakymą „atsizvelgė“ Lietuvos valdžia? Kazin ar tik A. Tapinas nepritarė sakymui, kad Lietuvoje jau subrendo „sunkioji biurokratija“ – kažkoks milžiniškas užtaisas mažam žvirbliui nušauti. („Sunkioji sistema“, *Teviškės žiburiai*, 2005.05.24. Kanada). O gal, pagal žurnalistą, nereikėjo to pa-

matyti ir paviešinti?

Aš irgi mažai tikiu, kad šis straipsnis duos ženklų rezultatų. Tačiau viešas pasakymas įgalina aptariamo klausimo dalyvius nors trumpam stabtelėti, pasitikrinti ir priimti sprendimą – diskutuoti ar nekreipti dėmesio. Juolab kad Lietuvos parlamentaras Petras Auštrevičius irgi konstatuoja, kad lėšos, skiriamos lietuvių užsienyje palaikyti, vaikų švietimui ir lavinimui, yra tiesiog juokingos ir visiškai neatitinka poreikio. Parlamentaro nuomone, apskritai emigracijos reikalų sprendimas pagerėtų, jei būtų įsteigta Seimo Emigracijos komisija. Tokios komisijos veiksmingumą patikrintų laiko tėkmė, bet dabartinė komisija gausa ir piliiečių tapsmas „sunkiosios biurokratijos“ taikiniu vertia kiek suabejoti ženkliais rezultatais. Juolab, kad atvirai sakoma: „Lietuvos valdžia skatina emigruoti ir niekada negrįžti“ (A. Teišerskis, *www.delfi.lt* 2005.06.15). Šių metų birželio 15 d. Lietuvos Prezidentūroje įvyko pasitarimas, kuriame dalyvavo Seimo komitetai, Užsienio reikalų, Finansų, Švietimo ir mokslo bei Vidaus reikalų ministerijų, Tautinių mažumų ir išeivijos departamento vadovai, Pasaulio lietuvių bendruomenės, Lietuvos išeivijos institucijų, mokslo institucijų bei nevyriausybinėse organizacijų atstovai. Tai deramas žingsnis susikalbėjimo link. Aišku viena, kad ir vėl susikalbėjimo priemonių planų. Ką jau ką, bet popierius lietuvių tikrai moka rašyti. Betgi reikalus derėjo tvarkyti jau vakar arba bent šiandien. Neteko sutikti emigrantų, kurių tenkintų užsienyje užsidirbtų pajamų apmokėtinimo tvarka Lietuvoje. Tačiau valdininkai to nesprenžia – nepadaeda jokios patrankos, nepadaeda, mano galva, ir jokios strategijos. Juokaujama, kad prancūzams lengviau buvo užimti Bastiliją, nei lietuviams įveikti „sunkiąją biurokratiją“.

O lietuviukų mokymosi reikalai svetur tikrai žinotini Lietuvai. Tik pažvelkime, kiek viso-

Dr. Romaldas Navickas.

kiausių renginių Lietuvoje: kovo mėnesį vyko išeivijos žiniasklaidos darbuotojų seminaras, gegužės – išeivijos liuanistinių mokyklų darbuotojų seminaras, birželio – XIII Mokslo ir kūrybos simpoziumas, liepą – Trakuose PLB ir PLBJS kraštų pirmininkų suvažiavimas ir t.t. Džiaugtis reikia tokia gausa, bet kirba mintis, kad gausoje lyg ir dingsta vientisumas bei išbaigtumas. Ko gero žurnalistas tikrai nebūtų „sprogusi“ galva nuo pusvalandinio pranešimo apie Lietuvos politiką plėtojant liuanistinį švietimą svetur, juolab kad kai kurie iš jų dirba mokytojais ir rašo apie mokyklų gyvenimą. Tiesiog „nuskilo“ Lietuvos kalbos instituto darbuotojai dr. Rita Miliūnaitė, kuri galėjo papildomai informuoti žurnalistas apie instituto kuriamą lietuvių kalbos mokymo internetinį žaidimą „Kietis riešutėliai“ (*www.lki.lt*). Žaidimo pirminis pristatymas žada perspektyvų kalbos mokymosi būdą, kuris tiks ir jauniui, ir suaugusiems. Tačiau kažin ar šią informaciją išsi-vežė liuanistinių mokyklų pedagogų seminaro darbuotojai, nes į seminaro programą nebuvo įrašytas šio instituto atstovo pranešimas...

Lietuva ir išeivijos mokykla

Nuvertus sovietinį režimą, išeivija buvo „atrasa“. Įvairios Lietuvos institucijos kontakto su išeivija, o Tautinių mažumų departamentas tapo ir

išeivijos departamentu. Todėl nesigilinsime į kitų struktūrinių vienetų veiklą, o tik aptarsime keletą momentų, kurie neabejotinai susiję su Tautinių mažumų ir išeivijos departamentu (toliau – TMID).

Tokia institucija – tiltas tarp Lietuvos ir pasaulyje pabirusių lietuvių, tikrai reikalinga. Departamentas daro daug, kad lietuvių pasaulyje nesijaustų vieniši. Reikia tik pritari vienam pagrindinių siekių – išsaugoti tautos paveldą, ypač lietuvių kalbą. Gal po šimtmečio ar kito toks siekis bus vertinamas pakankamai juokingai – demografiškai liūdnai prognozuojama kad 2050 metais Lietuvoje neliks lietuvių – tačiau šiuo metu samprata dėl lietuvių kalbos išsaugojimo ir puoselėjimo negincytina ir nekelia abejonių.

Nesimsime aptarinėti visų paveldo ar kalbos išsaugojimo kryptių ir būdų, tačiau visiems aišku, kad mokykla – viena pamatinių vietų mokantis kalbos, ypač jei šeimos mišrios ar jau sulaukusios atžalų svetur. Mokyklų steigimasis, kaip rodo realūs gyvenimas, labai apyunkina patalpų suradimas. Naperville (Illinois valstija) neseniai įsteigusi mokyklėlę patalpų išsėjojo bent dvejus metus. Patalpos – skenduolio akmuo. Mokiniai mokosi tik vieną dieną ir jas pakankamai sunku kam nors kitam panaudoti. Tik džiaugtis reikia, kaip mokyklos sugeba nuo poros dešimčių vaikų išaugti iki trijų šimtų ir daugiau. Todėl juokingai skambina pastebėjimai, kad šeštadienines mokyklėles neturi kompiuterinių klasių, modernių klasių lentų ar „supermodernių“ naujovių. Kaipgi nepritari Sigitai Balzekienei, kuri teigia, kad „atsizvelgus į šiuolaikinį Amerikos gyvenimą, ir greitėjantį tempą, į nuolat to išskverbiamą reklamą, televizijos programų, ir žiniasklaidos įtaką, stebuklas, kad vienas ar kitas vaikas, ypač tie, kurių tėvai patys užsieny gimę, tebeįstaria lietuvišką žodį, tebe-lanko lietuviškas mokyklas, tebeturi noro dalyvauti lietuviškoje organizacijoje. (Apie liuanistines mokyklas ir jų mokinius“ *Draugas*, 2004.06.30). Aš tikrai nenoriu teigti, kad liuanistinės mokyklos gali būti pedagoginėmis atgyvenomis. Turime pavyzdžių, kai šeštadienines mokyklas išsinaudoja patalpas privatiose mokyklose. Lengvai suskaičiuojama kiek mokosi išeivijos vaikų. Bet niekas nesuskaičiuoja, kiek jų nesimoko liuanistinėse mokyklose. Mažas baigiančiųjų visą šeštadienių mokyklų kursą skaičius veikia išryškina organizacinę nei pedagoginę pusę. Ir tam turi įtaką dar nesurasta išeivijos mokyklų vieta kitų valstybių švietimo sistemose. Tačiau yra valstybių vyriausybės, kurios gal ir turėtų tartis, kaip tautines bendruomenes įsileisti į normalias mokyklas.

Mokyklų darbo tvarkymas

Lituanistinės mokyklos, kaip ir visos organizacijos, savo darbą tvarką surašo dokumentuose. JAV lietuvių bendruomenės švietimo taryba 2004 m.

Dalis Čikagos lit. mokyklos mokinių su mokytojais ir direktore Jūrate Dovieliene (II cil. pirmoji iš kairės).

balandį eilinį kartą patikslino anksčiau ir patvirtino naujus mokyklų darbo bei tvarkos nuostatus, kuriuose surašyta, kaip reikia dirbti. Viskas būtų puiku, jei tų pačių metų liepos mėnesį TMID nebūtų patvirtinęs savų „Lituanistinių mokyklų nuostatų“, kurie stipriai kerta su JAV LB nuostatais. Išeivijos mokytojais gal tik iš šio rašinio sužinoti apie tokių nuostatų gyvastį. Todėl ir pristatau keletą TMID nuostatų sakinių: „Lituanistinės mokyklos gali organizuoti veiklą savo nuožūra, bet... departamentas remia tik tokias mokyklas, kurios veikia pagal šiuos liuanistinių mokyklų bendruosius nuostatus“.

„Mokykla gali dirbti pagal savo sudarytą bendrąją programą, jei ji yra patvirtinta... departamentu ekspertų“. „Individualesios lietuvių kalbos programos sudaromos orientuojantis į Europos Tarybos priimtus kalbos mokėjimo lygių apibrėžimus (A1, A2, B1, B2, C1, C2), pagal parengtus lietuvių kalbos mokėjimo lygių aprašus (A2 „Pusiaukelė“, B1 „Slenkstį“ bei B2 „Aukštumą“)“. „Lituanistinių mokyklų mokytojų atestavimo tvarką nustato... departamentas“. „Pasibaigus mokslo metams, mokykla pateikia... departamentui nustatytos formos ataskaitą, kurioje nurodoma grupių ir mokinių jose skaičius, pagal kokias programas buvo dirbta, kokie darbo rezultatai“.

Tokie sakiniai aiškiai rodo, kad TMID imasi tiesiogiai vadovauti liuanistinėms mokykloms. Įrašas, kad TMID remia tik tas mokyklas, kurios vykdo departamento nuostatus, yra griežtai ne nuostatinis, o šantisinis – kitaip nepavadinasi. Ir kaip turėtų elgtis mokyklos, jei, tarkim, bendruomenių valdymo institucijų nuostatuose rastųsi organizacinę nei pedagoginę pusę. Ir tam turi įtaką dar nesurasta išeivijos mokyklų vieta kitų valstybių švietimo sistemose. Tačiau yra valstybių vyriausybės, kurios gal ir turėtų tartis, kaip tautines bendruomenes įsileisti į normalias mokyklas.

Čikagos liuanistinės mokyklos praktika rodo, kad į duris gali pasibelsti ir dešimties metų amžiaus vaikučiai, kuris kalba lietuviškai, bet nemoka rašyti ir skaityti. Ir jis nori pradėti mokytis tuoj pat, o ne laukti, kol bus surašytos ir patvirtintos programos. Galima džiaugtis, kad tik per tris dešimties šeštadienių vaikučiai, bendruomenės mokyklos ir tėvų pastangomis, išmoksta ir skaityti, ir

rašyti, ir padainuoti.

Mokyklų siekiai

Paprastai ir aiškiai JAV švietimo taryba rašo, kad „lituanistinių mokyklų tikslas – auklėti jaunąją kartą sąmoningais lietuviams, išmokyti juos lietuviškai kalbėti, skaityti, rašyti, kad jie pamėgtų lietuvių kalbą ir jos raštą; supažindinti su lietuvių tautos istorija, papročiais ir tradicijomis, kad jaunoji karta išlaikytų lietuviškumą“. Tam gražiai pritaria ir Vida Bučnienė iš Cleveland, OH. („Senai, bet nepasenusi tema: kodėl verta vaikus leisti į liuanistinę mokyklą“. *AL*, 2005.06.11). Todėl savotiškai galima atskirti lietuvių ir žinias. Išeivijos mokyklos tikrai labiau puoselėja lietuvių nei mokyklos Lietuvos mokyklos turi atverti duris etnokultūrai. Tik Lietuva gali sau leisti dešimtokus per lietuvių kalbos egzaminą mokytojų su akademikams skirta užduotimi – kaip rašyti žodėlių kone – kartu ar atskirai. O išeivijoje gal ir žodis ažuolas, o ypač Stelmužės ažuolas, parasytas be nosinės, netaps mirtina nuodėme. Kitas dalykas būtų, jei šeštadieniškai laikytų Lietuvos valstybinius lietuvių kalbos, istorijos ar geografijos (gaila, kad nėra valstybinių tautos nemirtingų pasakų, dainų, šokių, dailės ir t.t.) egzaminus. Ar turime Lietuvoje mokyklą, kuri per trumpą laiką baigusius liuanistines mokyklas ir norinčius mokytis aukštesiose mokyklose juos tam paruoštų? Ir kodėl aukštesios mokyklos neturi savo priėmimo taisyklėse net išimčių išeivijos lietuviams?

Mokytojas ir metodika

Bendruomenės tikrai deda daug pastangų lietuvių bei mokyklai išlaikyti. Tačiau Lietuvoje, o ir pačioje išeivijoje, yra mokslininkų ir praktikų, kurie galėtų padėti spręsti konkrečias mokymo situacijas. Bet Lietuvoje gyvenančiuosius pirmiau derėtų „panardinti“ (yra toks vadybinis terminas) į realią – konkrečios bendruomenės mokyklą, kad ją perprastų ir susikalbėtų su realybe. O šeštadienines mokyklos – tik trys dešimtys dienų arba, skaičiuo-

jant po keturias 30–40 minučių pamokėles, vienas šimtas dvidešimt skirtingų dalykinių užsiėmimų. Bet ir per tiek reikia pasiekti tam tikrų rezultatų. Juolab kad apie šeštadienių mokyklų mokinių namų darbus pakankamai sudėtinga kalbėti.

Todėl ir galėtų toks ypatingas šeštadienines mokyklos darbas tapti mokslo objektu. Juo labiau, kad Lietuvoje ne tiek senai įsteigtas lietuvių išeivijos institutas, kuriam tiesiog būtų prasminga neaplenkti ir mokyklos. Tačiau ir vėl reikia susikalbėjimo. Ypač, kad išeivijoje krepšelis, kuris pervežamas į jo pradėtos lankyti mokyklos išdą. Todėl vien Čikagos apylinkėse besimokantieji Lietuvai šiais metais sutaupe per vieną milijoną litų! Tad yra apie ką pagalvoti.

O mokytojų, kaip sako mokyklų administratoriai (Laima Apanavičienė „Rūpestis vaikais – visų mūsų pareiga“. *AL*, 2004.09.23), nėra taip lengva susilaukti. Juolab kad mokytojai, kaip teigiama, turi laukti ne materialinės paskatos, o profesinės, šalia kitų darbų, atgaivos (o TMID net atestacija susigalvojo).

Čikagoje paprastai vos ne vieną valandą vaziuojama į darbą, todėl paskaiciuokime – apie dvi valandas užtrunka kelionė, dar valandą kitą reikia skirti pasiruošimui pamokai ir 40-ties minučių pamoka. Yra pedagogų, kurie taip dirba dešimtmečius. Ir kaip būtų puiku, jei Lietuva pasakytų, kad jie atliko lietuvių didelį darbą, todėl jiems, pradėjus dirbti Lietuvos mokykloje ar besitaikantiems į pensiją, pedagoginis darbo stažas bus padidintas tiek metų, kiek dirbo mokytoju šeštadieninėje mokykloje.

Nukelta į 2 psl.

TURINYS

XIII Mokslo ir kūrybos simpoziumas.

Santara Šventosios pakrantėje. Leidiniai.

„Išlaisvė“ fondo studijų savaitė. *Lituanus* konkurso laureatai.

Čikagos lit. mokyklos, veikiančios įsūnimo centre, devintokai.

Visos nuotraukos Zigmō Degučio.

Santara Šventosios pakrantėje

KEŠTUTIS KEBLYS

Algimantas Kežys neseniai rašė, kad Šviesa—Santara jau įleido šaknis Lietuvoje. Teisybė. O sprendžiant iš Kaunan persikelusių *Akiračių* ir dinamiškų metinių suvažiavimų, galima sakyti, kad ne tik įleido, bet ir sulapoję.

Šią vasarą Santaros suvažiavimas vyko birželio 24–27 d. Šiauliuose ir Anykščiuose. Gal tiksliau būtų tokius santarėnų subėgimus vadinti studijų dienomis (įvykiu, kurio metu keletas skaito paskaitas, pranešimus, o didesnis būrys sėdi ir klausosi) negu suvažiavimu (kur organizacijos nariai ar atstovai susirenka ką nors spręsti). Santara, galima sakyti, nieko nesprenžia, nes juk ji net ne organizacija, o tik sambūris be narių sąrašo, be nario mokestio ir be valdžios. Tiesą pasakius, tai ir ne suvažiavimas. Rengėjai atsisakė to tradicinio, nuo senų Kavolio laikų vartoto termino ir pavadino mandriau – konferencija. Gerai, tegul tai ir bus buvusi konferencija.

Pirmoji diena paprastai vyksta didesniajame mieste, be abejo, norint atkreipti akylesnį žiniasklaidos dėmesį ir suteikti progą pasigėrėti Santaros suruošta programa tiems miestelėnams, kurie ar dėl laiko, ar lėšų stoko negali atvykti į Anykščius. Pradžią paprastai būdavo ar tai Vilniuje, ar tai Kaune. Šiais metais ta garbė teko Šiauliams. Daugelis nemažą universiteto salę pripildžiusių klausytojų buvo šiauliečiai, netrukus ir spaudos bei televizijos darbininkų. Kaip įprasta, konferenciją sveikino atvykęs prezidentas Valdas Adamkus, primindamas visiems, kad čia susirinko ne šiaip sau būrelis pilkų akademikų, kad čia sambūris svarbus Lietuvai ir savo praeities darbais, ir ateities pažadais. Prezidentui salę plojo karštai, bet sunku pasakyti, ar jai didelį įspūdį paliko likusi dienos programa. Išskyrus jau televizijos žvaigždę tapusį ir nepalijantį įdomiai kalbėti Leonidą Donskį (ir gal iš dalies pranciškoną Arūną Peškaitį), Šiaulių programa buvo gan pilka. Pranešimuose buvo daug įdomios informacijos, bet norint sužavėti šiauliečius, reikėjo gerokai gyvenimo pristatymo.

Anykščiuose ypatingo šmaikštumo ir reklaminio blizgesio neberekėjo, nes du šimtai (sako, tai rekordinis užsiregistravusių skaičius) ten atvykusių dalyvių žinojo, ko tikėtis, o jei kam ir pabosdavo kokia sumurmėta paskaita, visada galėdavo tyliai slinkti iš salės ir traukt per šilėlį pasigrožėti Šventosios pakrantėmis. Nors, reikia pasakyti, kad salė beveik niekad nepratuštėdavo, nepaisant, kad didelė dalis klausytojų buvo studentai. Ir seni, ir jauni veržliai reikėsi diskusijose, taikliai komentuodami pranešėjų samprotavimus, o kartais net aštriai jiems papriestaraudami. Atrodė, kad programos sudarytojai neblogai atspėjo, kas susirinkusiems bus įdomu.

Pranešimų temos buvo įvairios, bet aiškiai dominavo visuomeniniai – politiniai klausimai. Literatura, kuriai ypač daug dėmesio būdavo Lemonts ir ankstesnėse Lietuvos Santaros konferencijose, šiais metais prisiminta tik vienu pranešimu. Pagal rubriką „maži, bet gerai“, Saulius Žukas atpylė tikrai įdomų ir intriguojantį pranešimą vardu „Ar tikėti lietuvių literatūra: postkolonijinis požiūris“. Tas postkolonijizmas tai tik mandingas vaipymasis, ir, laimei, šis terminas telkio pavadiniame. Šiaip Žukas intriguojantį svarstė, ar geriausia tarybinių laikų literatūra išlaiko savo kūrybinį svorį šiuo metu, kai ją gaivinę epizodai bei rezistenciniai užtaisai jau nebesvarbūs. Užtai, kad literatūros buvo mažai, o politikos daug, atsakingi besikeičiančios programų sudarytojų komandos interesai. Kauno įtaka, sakyti žmonės. Ir ne be pagrindo. Kauniečiai juk praktiški žmonės – už fikcijas jiems svarbiau tikras gyvenimas.

Žinoma, literatūrą nusikrausimai taip pat turėjo šviesių taškų. Įdomi buvo „svetimšalių“ sesija, pavadinta „Jau slava sukyla...“. Čia (sklandžia lietuvių kalba) šnekėjo ukrainietis Viktor Černišuk ir baltarusė Svetlana Naumova, ryškiai nusakydami savo kraštų politines ir etnines bėdas. Trečiasis sesijos pranešėjas

(nors ne slavas, bet vis tiek lietuviškai šnekėjęs be akcento) Arvydas Juozaitis pasakojo apie buvusiojo Karaliaučiaus padėtį socialiniu, kultūriniu ir lietuviškuoju požiūriu. Santarėnai į Anykščius atsivarė ir rimtų politikų – apie darbą ir įvykius Briuselyje kalbėjo europarlamentarai Justinas Paleckis ir Margarita Starkevičiūtė (programoje įrašyti Laima Andrikiėnė ir Aloyzas Sakalas nepasirodė). Justinas aiškino dalykus ramiai ir metodiškai, bet Margarita švaistėsi žaibais taip, kad jos nepažįstanciam atrodė, jog ji yra Darbo partijos atstovė. Pasirodo, kad ne. Kietų moterų turi ir švelnesnės partijos.

Labai gerai, kad Santaros konferencijų rengėjai kasmet papildė savo paskaitininkų sąrašą naujais vardais. Šiais metais tų naujų vardų buvo itin daug: jau minėti „trys elavai“, Artūras Plekaitis bei europarlamentarai J. Paleckis su M. Starkevičiūte, o be jų dar ekonomikos slinksmuose pagarsėjęs Gitanas Nausėda, sociologas ir Baltijos tyrimų direktorė Rasa Ališauskienė, prezidento štabe dirbanti Nerija Putinaitė, filosofė Audronė Žukauskaitė, Šiaulių universiteto sociologas Jonas Ruškus. Nauji vardai ir nauji veidai įdomiai prasidėjo „senųjų vilkų“ pulką, kuone kasmet paskaitaujančių Santaros konferencijose. Amerikos „senbuviams“ ir šiais metais atstovavo Rimas Vaišnys, Litas Mockūnas ir Algis Mickūnas – sunku prisiminti metus, kuriuose šis filosofas nebūtų šypsojęs, publikai smagiai bedėstydamas raizgytus samprotavimus. O tarp kasmetinių „naujabuvių“ konferencijoje kalbėjo Leonidas Donskis, Antanas Kulakauskas, Darius Kuolys, Gintautas Mažeikis (jis ir sumontavo visą Šiaulių dienos programą), Arvydas Šliogeris, Artūras Sverdiolius.

Tokioj gausioj programoj (be abejo, pergrūstoje, nes amžinai truko laiko diskusijoms) negali tikėtis vien žvaigždžių pasirodymo. Buvo visko: ir puikiai atliktų svaraus turinio paskaitų, ir visai neparuoštų pranešimų, ir migloj paskendusiu svars-

Santaros suvažiavime kalba dr. Kęstutis Keblys.

Privatios diskusijos kartais būna įdomiausios...

tymų. Bendras įspūdis – Santaros paskaitininkai randa apie ką kalbėti ir dažnai pakalba visai neblogai. Artūras Sverdiolius vertas medalia už šmaikščiausią pranešimo pavadinimą: „Lėkštutėlė lėkštutele“. Jis čia labai įtikinančiai kritikavo dabartinės Lietuvos viešąją kultūrą, žiniasklaidos seklumą, vertybių nustatymą apklausos būdu. Darius Kuolys nuo šandienos grįžo į Didžiosios Lietuvos kunigaikštystės laikus ir kompetentingai aiškino anų laikų laisvės sampratą bei motyvaciją kautis iš savo Respublika, už pilietines teises, kurioms grasė Rusų imperija. Informacijos turio buvo svarūs G. Nausėdos (Lietuvos ekonomikos augimo perspektyvos) ir J. Ruškaus (Prostitucijos aukų reabilitacijos programos Lietuvoj) pranešimai.

Nepaisant Algio Mickūno herojiškų pastangų, Santaros konferencijų juodoji skylė dažnai būna filosofijos sekcija. Antri metai iš eilės klausytojus įžiedinėjo Arvydas Šliogeris. Jam priklausio ypatingas prizas už įžiliausią šios konferencijos pranešimą, kuriame jis pasakė, jog nuo graikų laikų pasaulyje nebuvo jokio verto filosofo, kad filosofija sužlugdė krikščionybę ir gamtos mokslai, pasišovę parodyti, jog viską žino. Intriguojanti hipotezė, tačiau paleista be jokios argumentacijos, be rimtesnio svarstymo, tampa kalambūru, kuris reiškia ne ką kitą, kaip panieką klausytojams. Niekas prieš tą neatsakingą išsišokimą nepretavo, nes neturėjo nei progos – pirmininkaujantis tuoj nutraukė diskusijas, galbūt norėdamas apsaugoti kairiojo sparno numylėtąjį filosofą nuo nemalonumų.

Santara būtų ne Santara, jei apseitų be meno ir vakarinių pramogų. Šiauliuose puikią programą dar puikesnėje mies-

Šviesos-Santaros suvažiavimo dalyviai.

Algimanto Žižūno nuotraukos.

to muziejaus salėje atliko poetas-skaitovas Rolandas Rastauskas ir mušamųjų virtuozas Arkadijus Gotesmanas. Improvizacija pavadintas spektaklis buvo atliktas preciziškai ir įspūdingai. Po pirmos paskaitų pilnos dienos Anykščiuose konferencijos dalyviams linksmo V. V. Landsbergis, dainuodamas ir gitaruodamas savo dainas, kurias vadino žiauriai gražiais romansais ir kaimiečių mantromis. Po to Landsbergis dar rodė du dokumentinius filmus: savo apie Henriką Nagį ir A. Reneckio apie Juozą Girnį. Filmai buvo turiningesni, bet mantros ir romansai smagesni. Dainavimą su gitara neoficialiai dar tęsė barelio balkone Leonidas ir Jolanta Donskiai, per daug netrukdydami aktyviam barelio verslui bei publikos savitarpio bendravimui.

Užsklandai paskutinį vakarą valgyklos prieangy grojo klaidietis Gintaras Grajauskas (gerokai sukritikuoto romano

Erežijos autorius) su savo „Rokafelėriais“. Jauni ir kai kurie realybės nepripažįstantys pensininkai, užsikamšioję ausis smagiai pasišoko. Bet prieš tai, pasibaigus keistai Rimo Vaišnio paskaitai ir trumpam pasitarimui, ką daryt ateinančiais metais, buvo dar vienas įvykis.

Organizatoriai sugalvojo konferencijos dalyviams pavėžinti Anykščių siauruku (siaurabėgiu traukinuku), šalia Puntuko, pagrindine Anykščių turistine atrakcija. Ekskursija vyko smagiai, tik netrukus kažkur viduryj gūdaus miško driokstelėjo siaubą varantys šūviai, traukinukas sustojo tarsi Londone ar Irake. Tado Blindos teroristų gauja išgrūdo visus ekskursantus lauk, paėmė įkaitus ir nusivarė juos prie šimtamečio ažuolo.

Ir čia reikia paskelbti geras naujienas Fronto bičiuliams, ypač karingajai jų atmainai Pacifiko pakrantėse. Jų keršto

šauksmas tapo išklaustas – Blindos banditai užnerė ant kaklo Egidijui Aleksandravičiui storą virvę, permetė ją per sausą ažuolo šaką ir rengėsi karti. Ką tik kiek būtime netekę gabaus istoriko. Bet Edigijus šiaip taip išsilaižė, išsimaldavo pasigalėjimo, su ašarom pasižadėdamas niekad daugiau neabejoti 1941 m. sukilimu ir, šiuokštu, nepiknaudoti Išeivijos studijų centro Kaune vienpusiškai liberalų propagandai. Blindininkai atlyžo ir pakvietė visą santarėnų kariauną alaus ir keptos kiaulienos vaisėm.

Taip maždaug ir baigėsi du tuksantčiai penktųjų Santara Anykščiuose. Be didelių viršūnių ir be gilių prarajų. Rūkydami paskutinę cigaretę, prieš lipdami į autobusą, jau nieji konferencijos dalyviai lyg ir sakė: buvo neblogai, beveik įdomu. Gal reiks ir kitais metais atsilankyti. Taip maždaug kalbėjo jų veidai.

Leidiniai

Lenkų desantas vasaros World Literature Today

Pasirodė kas metų ketvirtį leidžiamo *World Literature Today* (WLT) vasaros numeris. Retkartiais ir lietuvių literatūrai dėmesio skiriančiame leidinyje šikart – šiuolaikinės lenkų poezijos triumfas, mat, nuo 1969 m. University of Oklahoma bei WLT kas antri metai teikiamas Neudstadt literatūrinis apdovanojimas šiemet paskirtas žymiam lenkų poetui Adam Zagajewski. (Jei kam smalsu sužinoti, tai Neudstadt literatūros premija, turinti gana didelį „svorį“ ir turi stambią piniginę išraišką, siekiančią

50,000 JAV dolerių. Apdovanojimas taip pat gauna sidabrinę erelio plunksną bei žymens įteikimą liudijantį raštą.)

A. Zagajewski laikomas vienu geriausių XX a. lenkų poetu, greta Czeslaw Milosz, Zbigniew Herbert bei Wislawa Szymborska. Jis iš esmės tęsia „daiktiskos“, bet meditatyvos, apčiuotamos, bet idealistiškos poezijos kryptį, išgarsinęs lenkų poeziją visame pasaulyje. 1945 m. gimęs Lvove (dabartinėje Ukrainoje), augęs Gliwice, Lenkijoje, 1963 m. persikraustė į Krokuvą, kur Jogailos universi-

PASIKEITIMAS

*Neparašiau nė vieno eilėraščio jau mėnesius.
Gyvenau kukliai, skaitydama laikraštį,
mindamas galios mįslę
Ir paklusnumo priežastis.
Stebėjau saulėlydžius
(purpurinius, nerimastingus),
girdėjau kaip paukščiai nutyla
nakties nebylystėje.
Mačiau saulėgrąžas nuleidusias
galvas prieblandoje, tarsi nerūpestingas budelis
būtų išėjęs pasivaikščioti po sodus.
Saldžios rugėto dulksės nusėdo
ant palangės ir driežai
pasislėpė sienų plyšiuose.
Ilgai vaikščiojau,
trokšdamas tik vieno:
perkūnijos,
pasiikeitimo,
tauės.*

Is lenkų kalbos vertė V. K.

tete gavo filosofijos bakalauro laipsnį. Todėl neatsitiktinai nuo studijų metų iki pat naujaujų rinkinių A. Zagajewski

poezijoje gausu filosofinių motyvų. Visų pirma, ne be filosofijos studijų įtakos gimė ir svarbiausias poeto kūrybinis ap-

Poetas Adam Zagajewski.

sisprendimas – rašyti „tiesia kalba“, „išreiškiant realybę taip atvirai, kaip tik įmanoma, tiesiogiai perduodant žmogiškosios patirties turtingumą ir sudėtingumą“.

Gary Hawkins straipsnyje, kuris yra tik vienas iš kelių A. Zagajewski poeziją analizuo-

jančių rašinių šiame WLT numeryje, teigiama, kad lenkų poeto eilėraščiai balansuoja tarp kasdienybės ir transcendentijos, juose ypatingai priešinamasi modernaus pasaulio ironijai ir skepticizmui. G. Hawkins teigimu, A. Zagajewski kūryba yra rimta pačia geriausia šio žodžio prasme, nes juose principingai atsiskaidoma „garbinti perversijas“. Sutinkame su tokiomis išvalgomis ar ne, tačiau neabejotina, kad bet kuris poetas gali pavydėti tokio dėmesio, koks A. Zagajewski skiriamas šiame žurnale. Ir poeto gerbėjams, ir jo kūrybą analizuojantiems kritikai čia pateikiama tikrai pakankamai medžiagos tolesnėms studijoms, diskusijoms ir apmąstymams.

Beje, dėmesys A. Zagajewski tarsi savaime priverčia atsižvelgti į lenkų literatūrą apskritai. Todėl greta laureato kūrybos bei jos analizės trumpai pristatomi keturi lenkų tautybės Nobelio premijos laurea-

tai (Henryk Sienkiewicz, Wladyslaw Reymont, Czeslaw Milosz bei Wislawa Szymborska). Matant tai, ne iš pirmo lauzti atrodo lietuvių kultūrinių nusiskundimai dėl negauto Nobelio – vis dėlto tai būtų ne tik vieno individo, bet ir visos tautos kultūros laimėjimas, kad ir kokie konjunkturniai ar diskutuotini premijos teikimo komiteto narių sprendimai bebūtų.

Šis tas žurnale liko neokupuota lenkų literatūros desanto. Kūrybos skiltyje spausdinama Claude Michel Cluny, Nancy Morejon bei Jeanne Marie Beaumont poezija. Tradicinis žurnalo interviu – su New York poetu, vienu žymiausių šiuolaikinių indėnų kilmės poe. Maurice Kenny. Kaip visada, gausu knygų recenzijų, kurias daug mažiau įdomu skaityti nei patias knygas, ką jau kalbėti apie recenzijų recenzijas, tad, palikdamas tai dar nevarsčiusiems naujojo WLT, apžvalgą ir baigiu. Vladas Krivickas

„Į laisvę“ fondo

ELENA USELIENĖ

Jau keturioliktą kartą „Į laisvę“ fondo Lietuvos filialas pakvietė šio fondo bičiulius ir visus, kurie neabejingi fondo skleidžiamoms idėjoms, susirinkti studijų savaitėn: klausytis pranešimų, diskutuoti, bendrauti ir linksintis. Susitikome Kaune, vėliau persikėlėm į Kauno apylinkes – Kulautuvą.

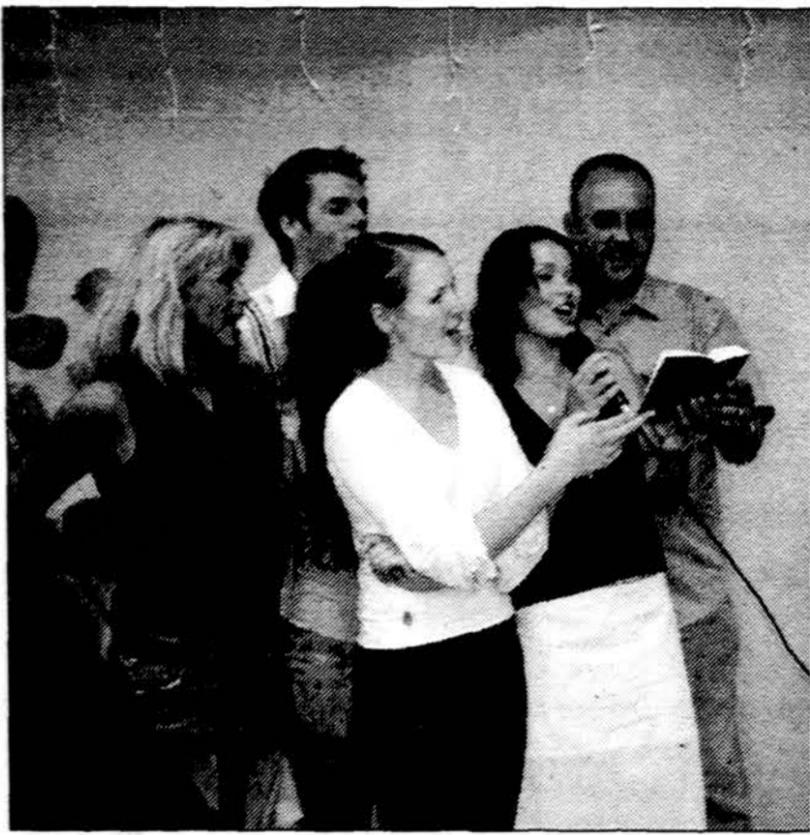
Diskusijų tema – Lietuvių rezistencija 1941 m.: įvykiai ir jų vertinimas – buvo parinkta neatsitiktinai. Galbūt jai ir trūksta to globalumo, kurio daugelis buvome įpratę tikėtis iš studijų savaitės temų, tačiau vieno iš šiemet kalbėjusių pranešėjų, dr. Augustino Idzelio, teigimu 1941-ieji – „patys svarbiausi (aptariamo laikotarpio erdvės) metai Lietuvoje, kai sovietizacija, rezistencija, masiniai trėmimai, sukilimas, karo pradžia sekė vienas paskui kitą“. Daugybė faktų, įvykių, nuomonių nuo tada liko neišsakyta ir nesusisteminta; iki šiol Lietuvos visuomenėje trūksta aiškumo, o dažnai ir tiesiog paprasčiausios informacijos apie tai, kas tais metais vyko mūsų valstybėje ir kaip tai paveikė mūsų tautos likimą tiek Lietuvoje, tiek ir išeivijoje.

Pasak dr. A. Idzelio, nutautėjimas išeivijoje – tai „nežinojimas praeities, ir ypač tos, kurios dalyviai buvo jaunesniųjų kartos tėvai ir seneliai“, neparašę atsiminimų. Pranešėjo nuomone, tą liudininkų ryšį su istorija būtina kūrybiškai panaudoti.

Šią ir daugelį kitų su studijų savaitės objektu susijusių temų nagrinėjo nemenkas būrys istorikų. Apskritai, visos studijų savaitės metu buvo labai ryški istorinė diskusijų kryptis: nuomonės buvo grindžiamos ne tiek emocijomis, prisiminimais, nuojaustomis, kiek faktais ir jų interpretacija. Galbūt gali atrodyti, kad tai sumenkina ne vieno mūsų emocinį ryšį su šia praeitimi; jis ir taip daugelį dešimtmečių buvo plaunamas iš mūsų atminties, tačiau ar nebus tai dabar geriausias būdas gaivinti tą patį emocinį ryšį, suteikiant galimybę matyti plačiau?

Kalbėdamas apie 1941 m. birželio esmę ir atgarsius, kitas pranešėjas – dr. Sigitas Jegelevičius teigė, kad ši problema pirmiausiai nepriklausomybės metais buvo greičiau politikos tema, tačiau dabar jau tapo istorikų tyrinėjimų objektu – „gyvą istoriją“. Pranešėjo teigimu, birželio sukilimas prisimenamas net ir po ilgalaikių sovietų valdžios pastangų ištrinti jį iš žmonių atminties, o jo reikšmė ir įamžinimas turėtų rūpėti toli gražu ne vien tų įvykių dalyvių šeimoms. Birželio sukilimo, kaip vieno ryškiausių II Pasaulinio karo įvykių, reikšmę pabrėžė ir dr. Arūnas Bubnys, pristatęs atskirus šio sukilimo fragmentus.

Savo platiame pranešime dr. Arvydas Anušauskas konstatavo, kad ir šiandien bendra Lietuvos pasipriešinimo istorija nėra parašyta – tėra bandymai tai daryti. Tačiau per 15 nepriklausomybės metų kokybiškai pasikeitė pasipriešinimo vertinimas. Analizuodami partizanų dokumentus, dabarties istorikai stengiasi atskleisti teisingumo siekimo problemą, mat, to meto įvykių atgarsiai nenutilę ligi šiolei: ir dabar teismuose yra įvairių rezistencijos meto nužudymų bylų, kurias nagrinėjantys teisėjai

„Į laisvę“ fondo studijų savaitė pasižymėjo ne tik paskaitomis, dis-

„nesupranta, kaip buvo realizuojamas teisingumas tada; kad tuo metu vykęs karas buvo teisėtas; kad egzistavo partizanų organizacinės struktūros“ ir kad tai negali būti paprastos kriminalinės bylos, nors kaip tik tokiu požiūriu linkę vadovautis šių bylų teisėjai.

Pasak dr. A. Anušausko, pasipriešinime dalyvavo apie 5 proc. tautos ir šiuo požiūriu Lietuva niekuo nesiskyrė nuo kitų valstybių, kuriose vienu ar kitu metu vyko panašūs procesai. Ilgiau apsisutojės ties sovietų teroro mechanizmu, pranešėjas apibendrina, kad, metams bėgant, pasipriešinimo slopinimo būdai keitėsi, nors iš esmės sovietų valdžia Lietuvoje naudojo trečiajame ir ketvirtajame XX amžiaus dešimtmetyje Azijoje bei Ukrainoje išbandytus tautų naikinimo metodus. Pranešėjo teigimu, teroras prieš lietuvius buvo vykdomas „bangomis“. Aukščiausias jo taškas buvo pasiektas 1945–siais. Į sovietinio saugumo rankas tuomet buvo patekę apie 280,000 suaugusių Lietuvos žmonių. Dr. A. Anušausko teigimu, absoliuti dauguma – 70 proc. Lietuvos partizanų žūdavo išduoti.

Lietuvos pasipriešinimą pranešėjas pateikė kitų Baltijos valstybių bei Lietuvos kaimynų rezistencijos kontekste. Pranešėjo duomenimis, Lietuvoje visą laiką buvo iki 7 kartų daugiau NKVD dalinių nei Latvijoje; ir pasipriešinimas Latvijoje (žinoma, reikia atsižvelgti į gyventojų skaičiaus skirtumus) buvo mažesnis. Dar mažesnis jis buvo Estijoje. Pasak A. Anušausko, nuo 1945–ųjų latviams išitraukus į vokiškus dalinius, estų ir latvių pasipriešinimo potencialas buvo sunaikintas. Tuo tarpu lietuvių bei ukrainiečių pasipriešinimas buvo tolygus, o kartais lietuviai buvo ir kur kas aktyvesni.

Itin detaliai 1941–ųjų birželio sukilimą Kaune istorijos perspektyvoje pateikė dr. A. Idzelis. Pranešėjas teigė, kad tiek pasirošiant sukilti, tiek ir pačiame sukilime akivaizdus ypatingas ateitininkų indėlis, o antinacinė rezistencija skirstytina į dvi rūšis: organizuotą ir neorganizuotą. A. Idzelis paminėjo iki šiol gana skaudžią temą – sukilimo ryšį su holokaustu – ir konstatavo, kad sukilimas neturėjo nieko bendra su žydu naikinimu.

Logišku pranešimų ir diskusijų tęsiniu tapo emocingas Tremties muziejaus Kaune vadovo Kęstučio Kasparas pasisa-

kymas: jis pristatė visus Juozo Daumanto knygos *Partizanai* leidimus. Po to vykęs susitikimas su 1941 m. birželio sukilimo ir laisvės kovų dalyviais iš tiesų tarytum priartino anuometinius įvykius, apie kuriuos tiek diskutuota, ir priminė visiems, o ypač jaunesiems studijų savaitės dalyviams, kad tuomet veikė tokie pat realūs žmonės, kaip ir jie patys dabar: jaunatviški, bebaimiai svajokliai.

Kad aptariamam laikotarpiu gyvenę žmonės visai kitaip suvokė savo gyvenamo laikotarpio realijas, nei mes jas galime vertinti dabar, žinodami įvykių eigą, konstatavo prof. K. Skrupskelis, kiekvienais metais tikra to žodžio prasme pradžiuojantis studijų savaitės dalyvius vis naujais savo pranešimais. Nors kartais atrodo, kad, profesoriui kalbant, kyla daugiau klausimų nei atsakymų, vis dėlto tai tik padidina pranešimo vertę klausytojų pažinimui. K. Skrupskelis teigė, kad apie 1940–1941 metų įvykius mes žinom net daugiau nei galėtumėm tikėtis: „lietuviški šaltiniai dar nėra išsemti, mažai nagrinėti vokiškieji, o sovietiniai – nė nepaliesti“. Tačiau turėdami kroniką mes vis dėlto nežinome pagrindinių įvykių veikėjų motyvų ir jų galvosenos. Tie, kas rašė tuos ar kitus dokumentus, siekė savo tikslų, ir pačiame

Jaunoji karta „Į laisvę“

studijų savaitė

kusijomis, bet ir dainomis.

tekste jie nėra tiksliai išreikšti. „Dokumentas gali būti problema, o ne atsakymas“, – sakė K. Skrupskelis. Profesorius vieną po kito vardijo klausimus, į kuriuos, anot jo, dar nėra atsakymai: ar Lietuvos okupacija buvo užprogramuota iš pat pradžių? Ar Laikinosios vyriausybės struktūros trukdė vokiečiams, ar lengvino jų darbą? Kada ir kokia informacija apie vokiečių planus pasiekdavo Laikinąją vyriausybę ir ką pastaroji žinojo apie tolimesnę vokiečių politiką? Keldamas šiuos ir daugelį kitų klausimų, prof. K. Skrupskelis kreipėsi į nemenką būrį jaunųjų istorikų, dalyvavusių šioje studijų savaitėje, su pasiūlymu imtis darbo ir rasti atsakymus į šiuos klausimus.

Savo pranešime K. Skrupskelis ne kartą vartojo sąvoką „viešoji opinija“, pabrėždamas, kad ji nėra pastovus dalykas bei negali būti visiems bendra. Pranešėjas dar kartą atkreipė dėmesį į tą gerai žinomą ir iki šiol gyvuojantį įvaizdį, „kaip lietuviai pasitinka vokiečius su gėlėmis“ ir teigė, kad keli, nors ir autentiški atvejai, nieko negali pasakyti apie visumą: tokiomis sąlygomis, kurios susiklostė Lietuvoje 1940–1941 metais, visuomenė tampa fragmentiška (to sąmoningai siekiama ir bet kokie platūs apibendrinimai tik klaidina, ypač kol nėra būdų nustatyti ir apibendrinti, kokia buvo to meto Lie-

tuvos viešoji opinija.

Tikru atradimu šioje studijų savaitėje tapo švedas Jonas Oehman, gimęs ir augęs Švedijoje, prieš 16 metų dar nieko nežinojęs apie Lietuvą. Dabar šis jaunas žmogus ne tik laisvai kalba lietuviškai, kaip, beje, ir dar ne viena kita kalba, bet ir žino apie Lietuvos rezistenciją net kur kas daugiau, nei patys lietuviai. Ir ne tik žino pats, bet ir pasiryžęs supažindinti kol kas Švediją (o vėliau – žiūrėsim) su tuo, kas vyko Lietuvoje 1941–1953 metais. Kad išleistų J. Lukšos–Daumanto knygą *Partizanai* švedų kalba, J. Oehman, teko pereiti 35 leidyklas, kol galiausiai knyga buvo išleista 13,000 egzempliorių tiražu, kuris tuoj pat buvo išparduotas. Taigi Švedija, anot J. Oehman, tapo „pirmąja šalimi Vakarų Europoje, savo kalba išleidusia tokios tematikos knygą“. Tai pranešėjui atrodo tarytum pastanga grąžinti tą skolą Lietuvai, kai labai ilgai Švedijoje, kalbant apie mūsų valstybę nebuvo vartojama sąvoka „okupacija“, o tiesiog konstatuojama, kad šalis priklausė paskirta knygos *Sunkių trau-*

mų psichologija: ilgalaikiai represijų padariniai žmonėms sudarytojais prof. Danutei Gailienei. Priimdama premiją, D. Gailienė sakė, kad idėja išleisti tokią knygą kilo todėl, kad „ir apie Vietnamo aukas esam skaite, ir apie holokausto, bet nieko neskaitėm apie represijų aukas“. Štai ši spraga ir pradėta užpildyti, bet, kaip sakė baigdamas savo pranešimą Jonas Oehman: „Tiek dar darbo reikia atlikti!“

Gerasis Dieve,

žmogaus Kūrėjau ir vienintelis Išlaisvintojau, su meile kreipiamės į Tave, tikėjimu išpažindami, kad esi suteikęs mums valios laisvę bei pasirinkimo galimybę, kaip svarbiausią asmens orumo ir tautų suverenumo pagrindą.

Esi suteikęs mums laisvę, kaip dvasinės žmogaus prigimties žymę ir Tavo, Dieve, paveiklo ir panašumo liudijimą, tuo patiu ir teisę šią brangiausią Dangaus dovaną ginti.

Tu vienas, Dieve, žinai, kiek kartų Lietuvos istorijos kelionėje turėjome ginti savo žmo-

Gitara sau pritardamas, dainuoja svečias J. Oehman.

Sovietų Sąjungai. Lyg iššūki pranešėjas vertina ir galimybę (jau atsirado tokių vilčių) išleisti šią knygą ir rusų kalba. J. Oehman pranešimas buvo palydėtas labai gausių plojimų, kuriuose sumišo ir nuostaba, ir susižavėjimas, ir viltis.

Tas geranoriškas nusiteikimas ir itin rami atmosfera tapo išskirtiniu šios studijų savaitės bruožu: nė vienas prelegentų nesukėlė bent kiek didesnės auditorijos nepritarimo bangos, diskusijos vyko ypač kryptingai, dalykiškai ir kartu labai šiltai, nors šį kartą studijų formatas buvo kiek pakeistas – kitaip nei visuomet, nebebuvo diskusijų moderatorių, nukreipiančių diskusijų vagą. Ypatiną ir tai, kad šį kartą nemažai dėmesio, tiek parenkant temas diskusijoms, tiek pramogų programą, buvo skirta jaunimui. Pasibaigus dienos diskusijoms, dalinimasis patirtimi ir bendravimas nenuslopdavo iki vėlyvo vakaro: vyko krepšinio varžybos, dainų vakarai, šokiai. Šį kartą visus nustebino studijų savaitės pranešėjai, ne tik pristatę pranešimus, bet ir atskleidę kitus savo talentus: prof. K. Skrupskelis su žmona puikiai šoko klasikinius pramoginius šokius, o J. Oehman dainavo tiek gerai žinomas, tiek ir savo kūrybos dainas.

Kaip ir kiekvieną kartą, šiemet buvo įteikta tradicinė „I laisvę“ fondo įsteigta Rezistencijos premija. Šį kartą ji buvo

Lituanus žurnalo konkurso laureatai

Lituanus žurnalo penkiasdešimt metų sukakčiai paminėti mokslinių straipsnių konkurso laureatais buvo išrinkti Giedrius Subačius, lietuvių kalbos profesorius Illinois universitete Čikagoje ir Alfred Bammesberger, lingvistikos profesorius Eichstatt katalikų universitete. Abiem autoriam buvo įteikta po 500 dol. premija.

Giedrius Subačius savo straipsnyje „Development of the Cyrillic Orthography for Lithuanian in 1864–1904“ (Kirilikos abėcėlės taikymo lietuvių kalbai 1864–1904 metais raida) apžvelgė rusų valdininkų ir kalbininkų pastangas pritaikyti kirilikos raidyną lietuvių spaudiniams. Iki šiol, lietuvių kalbininkai mažai skyrė reikšmės ir dėmesio šių leidinių ortografijai. Profesorius Subačius šią temą jau nagrinėja keletą metų ir apie šią ir kitas lietuvių kalbą liečiančias temas yra paskelbęs per 60 mokslinių straipsnių bei redagavęs eilę knygų. Vilniaus universitete, 1983 metais, jis įsigijo magistro laipsnį iš lietuvių kalbos, o 1988 metais doktorato. Vėliau, 1999, Lietuvių kalbos institutas jam suteikė habilituoto daktaro laipsnį.

Alfred Bammesberger, savo

giškąjį orumą ir tautinę laisvę didžiausių aukų, skausmo ir praradimų kaina. Psalmės žodžiais tarant, Tu tebesaugai odmaišiuose surinktas naikinamųjų Sibiro tremčių ašaras, Rainių, Medininkų, Vilniaus ir tėvynės giriose pralietą kraują...

Tikime, kad Tavo malone, iš šio pasiaukojimo ir kraujo vėl prisikėlė nepriklausoma Lietuva.

Todėl šiandien, susirinkę į Studijų savaitę, pirmiausia pavedame Tavo tėviškam gailėtingumui ištikimuosius, heroiškais gyvenimais ir mirtimis išsaugojusius laisvės dvasią. Tai jų dėka Lietuva visuomet buvo laisva savo sieloje, o Vyčio ir trispalvės jokia okupacija nenukabino iš širdžių.

Šiandien dėkojame Tau, Viešpatie, už atgautosios laisvės dovaną, kaip gėrio kūrybos galimybę.

Dėkojame už laisvės dovaną, kaip gėrio liudijimą pasauliui – „gerą pavyzdį“ ir viltingą įkvėpimą tautoms, kurioms tebėra paneigta apsisprendimo teisė – Čecėnijai, Tibetui, visiems kuriuos engia „nuodėmės struktūros“ ir naikina nūdienos „blogio imperijos“.

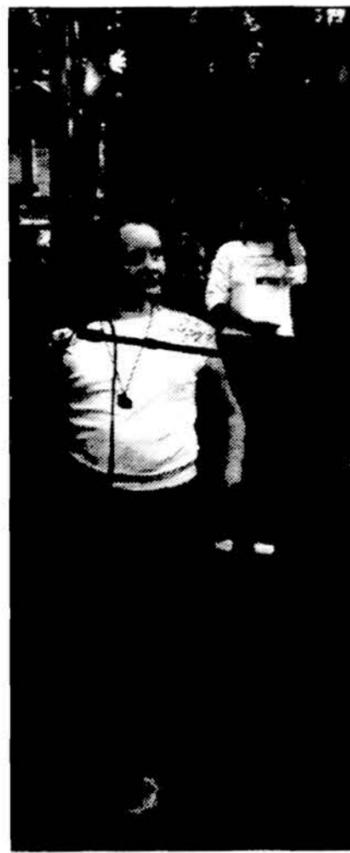
Kaip ir neseniai patirtos rezistencijos dienomis, taip ir šiandien prašome Tave, Dieve – išsaugok visų pirma mūsų dvasinę laisvę ir riterystę laisvėje – kad niekada nepanaudotume savosios laisvės kitų pavergimui, kitų vergijos pateisinimui ar konformistiškam, konjunktūriškam, išdavikiškam vergijos pasaulyje toleravimui.

Suteik mums Kristaus išminties kovoti su priespaudos formomis, kurios pasireiškia ir demokratijose bei suvereniose šalyse – kad įstengtume pasipriešinti laisvę žudančiai korupcijai, socialiniam neteisengumui, žmogaus gyvybės ir esminių teisių negerbimui.

Palaimink mūsų laisvės pastangas Tu, Kuris per apaštalą esi pasakęs: „Esate brangiai atpirkti, todėl nebūkite žmonių vergai“.

Kun. Robertas Grigas

Invokacija „I laisvę“ fondo XIV studijų savaitę pradėdant. Kaunas, Karininkų ramovė, 2005.06.30

c“ fondo studijų savaitėje.